

ÁRVAI TAMÁS KRISTÓF

A redundancia információs funkciója az újasszír társadalomban

TANULMÁNYOK

Az információképződés kommunikációs jelenség. A körülöttünk érzékelt világ csak akkor áll össze egységes történetté, akkor válik információvá magunk és mások számára, ha azt valamilyen módon (egy jelrendszer segítségével) megosztjuk másokkal. Mindennemű kommunikáció alapvető szabálya az információs csatornák redundanciája. Az adó fél egy adott információt lehetőleg minél több csatornán igyekszik továbbítani a vevő felé, így biztosítva üzenete célba érkezését.¹ Habár ez a szabály mindegyik társadalomra érvényes, különösen hangsúlyos az orális kultúrákban.

A kommunikáció redundanciája az archaikus társadalmakban

Az írás rengeteg energiát spórol avval, hogy az információkat – tértől és időtől függetlenül – visszakereshetővé teszi. Éppen a visszakereshetőség hiánya teszi szükségessé, hogy az archaikus társadalmak kommunikációjuk minden szintjén repetitív módon közvetítsék üzenetüket. Az információt nem külső, az embertől elidegenített adathordozókon rögzítik (papirusztekercs, kódex, nyomtatott könyv, digitális fájl stb.), hanem az emberi elmében. Ennek érdekében az információnak könnyen emlékelhetőnek kell lennie, amit a kommunikáció redundanciája segít elő.²

A kommunikáció redundáns jellege nem kizárólag azt jelenti, hogy folyton ugyanazok a jelek ismétlődnek, hanem azt, hogy az ugyanazokat az információkat közvetítő jelek ismétlődnek. Jól nyomon követhető ez az alapelv a – szóbeli társadalmakban igen gyakori – mágikus rituálék elemzésénél.³ A varázsló, hogy elérje a célul kitűzött hatást (a beteg gyógyulását, a démon elűzését, egy negatív esemény bekövetkeztenek elkerülését stb.), egy egész szimbólumrendszert hív segítségül. A rendszer három alapvető területre szegmentálható: a rituálé játékára; a rituálé szövegére; és az e kettő alkalmazása során használt eszközökre. A rituálé mindegyik területen ugyanazt az információt közvetíti, de más és más érzékszervet használ föl, hogy eljusson a résztvevők tudatáig: a játék alapvetően vizuális; a hangzó „szöveg” alap-

1 Black, 1998. 20.

2 Ong, 2010. 41–42.

3 Vogelzang, 1996. 168–169.; Veldhuis, 1999.

vetően audiális; az eszközök pedig a maradék három érzékszervet hivatottak elérni (tapintás, szaglás, esetenként ízlelés), gyakran magukban foglalva a hallást (csengők, dobok stb.) és a látást is (égetés, füst stb.). Ezen túl a kommunikáció sikere – amely a mágikus hatás bekövetkeztének feltétele (például egy betegség esetén)⁴ – nemcsak az üzenet különböző érzékszerveken keresztül való továbbításán nyugszik, hanem az adott érzékszerv csatornájának ugyanazzal a jellel történő folyamatos bombázásán is. A rituális tánc, a monotonon ismétlődő hangok, a varázsigé recitációja mind az információ redundanciáját erősítik. A jelek fokozott intenzitásának összehatása valószínűleg fiziológiai változásokat eredményezhet,⁵ amit az archaikus társadalom tagjai könnyen a mágikus erő hatásával hoztak összefüggésbe.

A mágia jól szemlélteti, de nem kizárólagos példája az orális társadalmak redundáns kommunikációjának. A fenomén megjelenik a hétköznapi társalgás szintjén is,⁶ de minél közelebb áll egy adott információ a hatalomhoz, a redundancia annál erőteljesebben kerül kifejezésre. A hatalom fogalma ebben az összefüggésben mindennemű hatásra kiterjed, s jellemezheti egy család patriarcháját éppúgy, mint a vallási vagy világi vezetőket, illetve azok közvetítőit.

A kommunikáció redundanciája az asszír társadalomban

Az orális társadalmakban viszonylag jól megfigyelhető a kommunikáció redundanciája. Lehetetlen feladat előtt állunk azonban, ha a letűnt korok szóbeli hagyománya iránt tudakozódunk, hiszen az elhangzott szó egyszeri és megismételhetetlen. Az antropológiai párhuzamok mint modellek hasznosak lehetnek ugyan ismereteink értelmezésében, de milyen ismerettel rendelkezünk ott, ahol egyáltalán nincsenek – vizuális vagy audiális – felvételeink? A mezopotámiai kultúrát is elsősorban filológiai emlékekből ismerjük (gazdasági dokumentumok, levelezések, szerződések, királyfeliratok stb.). Ez azt a benyomást kelti, hogy a folyamköz emberei alapvetően írásos társadalmakban éltek. Tudatosítani kell, hogy a bonyolult írást csak egy szűk intellektuális elit sajátíthatta el,⁷ nem befolyásolva a társadalomban cirkuláló kom-

4 A kommunikáció érthetősége nem feltétlenül a rituáléban részt vevőkre vonatkozik, mivel a mágia elsősorban transzcendens erőket szólít meg. Ez azonban még nem zárja ki, hogy a sok esetben a közönség és olykor még a pap számára is érthetetlen szöveg kántálása kommunikációs szabályok szerint szerveződjön. Ezért mondja az antropológus Tambiah, hogy a rituálé erőszakot gyakorol a nyelv kommunikációs funkcióján. Tambiah, 1968. 179. Lásd továbbá: 175–184.

5 Davis-Floyd, 2008.

6 Tannen, 2007. 58–62.

7 Az 1990-es évektől az asszirológusok között egyre népszerűbb az az elképzelés, hogy a babiloni és az asszír társadalomban széles körben elterjedt volt az írni-olvasni tudás. Parpola, 1997. 320–321.; Wilcke, 2000. (bár ő elsősorban az i. e. III. évezred végét és a II. évezred elejét vizsgálja), Charpin, 2010. 53–63. Parpola és Charpin alapos vizsgálatai – többek között – számos nem írnok képesítésű személy (tehát nem *tupšarru*, hanem uralkodó, kereskedő, katonaember, pap) írni-olvasni tudását hozzák fel állításuk bizonyítékaként. A véleményük azonban, miszerint „az olvasás- és írástudás az Asszír Birodalomban jóval elterjedtebb volt, mint eddig feltételeztük” („that literacy in the Assyrian empire was far more widespread than hitherto assumed”, Parpola, 1997. 320., hasonló megfogalmazásban Charpin, 2010. 54.), nem tisztázza azt, hogy korábban mennyi volt a feltételezett arány, sem azt, hogy az ő meglátásuk szerint mennyi az a

munikáció alapvetően orális jellegét.⁸ Jól átszűrődik ez magukon az írásos feljegyzéseken is.

Mivel természetszerűleg hangfelvétel nem áll rendelkezésünkre ezekből a kultúrákból, az orális társadalmakban hangsúlyos redundanciaelvet – paradox módon – elsősorban a filológiai dokumentumokon keresztül vizsgálhatjuk. Az ékírásos szövegeket kiegészítik továbbá az építészetre és településszerkezetekre vonatkozó régészeti feltárások eredményei, illetve a nagyszámú reliefek, sztélék, ritkábban a körplasztikák, melyek képet nyújtanak a vizuális kommunikáció jellegéről. Ezek a források mind az információközvetítés erősen redundáns jellegéről tanúskodnak – legalábbis a hatalom kommunikációjában. Mindebből félrevezető lenne arra következtetni, hogy ez csupán az írnok-, illetve hivatalnokképzésben elsajátított stilisztikai jelleg, vagy kizárólag a hatalom sajátossága volna. Épp ellenkezőleg, mivel az egész társadalomra – szóbeli kultúráról lévén szó – az információs jelek intenzív repetíciója jellemző, a sajátosság a szocializáció során itatja át az írásos oktatásban részesülők gondolkodását, amely így természetszerűleg csapódik le írásos szövegekben vagy egyéb műalkotásokban.⁹ Abból kell tehát kiindulnunk, hogy az asszír társadalom át van itatva a kommunikáció redundáns rendszerével. Minden, ami információt hordoz – legyen szó építészetről, reliefekről, ruházatról, jelvényekről és egyéb szimbolikusan is értelmezhető tárgyakról, illetve írott szövegekről –, nem önmagában, hanem egy szemiotikai rendszerben jelentkezik, amely körülhatárolja az egyén által elgondolható világ elemeit.¹⁰ Ezek a jelek soha sem önmagukban állnak, hanem mindig egy ismétléssorozat részeként illeszkednek egymásba.

Hogyan működött mindez az ókori Asszíriában? Tétélezzük fel, hogy egy ókori utazó valamikor az i. e. 8. század végén látogatást tesz az újonnan épült asszír fővárosba, Dúr-Sarrukínba.¹¹ A képzeletbeli utazó tudatát utazása során folyamato-

„nagyobb” arány. Megelégszenek azzal, hogy párhuzamokat vonnak a – szintén hipotetikus – premodern kínai és japán példákkal (Wilcke, 2000. 48–49.; Charpin, 2010. 65.). Az óvatosság nyilván megalapozott, hiszen semmilyen statisztikai jellegű adattal nem rendelkezünk, nemcsak Mezopotámiára, hanem az egész ókorra vonatkozólag. A statisztika hiányát azonban nem helyettesítheti a „kevésbé elterjedt” vagy „jobban elterjedt” – matematikailag üres – fogalmak használata. A felhozott referenciák arra utalnak, hogy voltak írni-olvasni tudó emberek Mezopotámiában (akár a katonasereg körében is). Ugyanakkor az analfabétákról az írásos dokumentumok természetüknél fogva a legtöbb esetben hallgatnak. Mindebből semmit nem tudunk meg az írni-olvasni tudó emberek arányáról, a probléma megoldása rejtve marad.

8 A legjobb indulatú megközelítés – mondjuk, ha egy i. sz. 18. századi Japán párhuzamra alapozva azt feltételezzük, hogy a társadalomban 25% az írni-olvasni tudók aránya (Wilcke, 2000. 48.) – sem vonhatja azonban kétségbe az ókori mezopotámiai kultúrák alapvetően orális jellegét. Vogelzang–Vanstiphout, 1992. Ezt egyébként Charpin sem vonja kétségbe. Charpin, 2010. 176.

9 Ugyanez a jelenség figyelhető meg bizonyos bibliai könyvek esetében is. A Prédikátor könyvének szerzője (Qohelet) például feltételezhetően egy írástudó, műve azonban a szóbeli műalkotás stilisztikai jegyeit hordozza magán. Árvai, 2012. 72.

10 Az információ illetően értelmezéséhez lásd: Z. Karvalics, 2010. 12–13.

11 Vizsgálódásom a nagyobb egységektől halad a kisebbek felé. A felvázolt információs rendszerben azonban nem a város a legnagyobb, hanem a birodalom településszerkezete. A meghódított városok átnevezése nemcsak adminisztratív jelenség, hanem civilizációs aktus is (a városok átkeresztelése nem terjedt ki a nagy hagyományokkal rendelkező régiók városaira, mint például Babilóniára). Az asszír király elfoglalja a kaotikus periféria érthetetlen nevű városát, új, az asszírok által érhető nevet ad neki, és ezzel

san – bár más és más szimbolikus dimenziókban – egymásra rímelő üzenetek bombázták. A város látképe,¹² illetve a belőle kiemelkedő mesterséges teraszra épített citadella a királyi palotával már messziről azt közvetíti, az uralkodó II. Sarrukín (i. e. 722–705) fővárosával újradefiniálta a világ középpontját.¹³ A citadella közvetlenül egy kertből (*kirimaḫu*) emelkedik ki, melynek egzotikus fái a világ különböző vidékét reprezentálják; Sarrukín meghódította és civilizálta a világ „barbár” országait.¹⁴ A lakónegyedek fölé emelkedő, illetve attól szigorúan elválasztott hatalmi és kultikus központ jelzi, hogy a király szinte mitikus szférában mozog a földi halandókhöz képest; ugyanakkor az uralkodó, aki a magasból átlátja a világot reprezentáló új fővárosát (a lakosságot a birodalom minden részéből hurcolták Dúr-Sarrukínba), bölcsen és igazságosan uralkodik a meghódított népek fölött. A 12 méter magas és 14 méter széles falak, illetve a kapukat és átjárókat szegélyező keveréklények (*šedu, lamassu*) fizikai és szakrális védelmet biztosítanak a királynak; ugyanezt a funkciót látják el a palota reliefjeinek kultikus ábrázolásai.¹⁵

A királyi palota és a templomok közötti kontraszt sehol sem billen el ilyen egyoldalúan az uralkodó javára, a palota mintegy háromnegyedét foglalja el a citadellának; mindez arra utal, hogy az asszír király mint Assur isten főpapja reprezentálja a földön az isteni akaratot; ebben az elrendezésben a templomok és a hozzájuk kapcsolódó papság szerepe másodlagos.¹⁶ A palota bizonyos termeiben (II., V., XIII., XIV.) – ha idáig eljuthatott – az utazó különböző hadjáratokat ábrázoló reliefeket láthatott, folyóban úszó hullákkal;¹⁷ más termekben (IV., VII., VIII., X.) időtlen érvényességű témák tűnnek föl, adót fizető idegenek, vadászcenék vagy kivégzések.¹⁸ Az utazó e vizuális üzenetek alapján hamar fölmerheti, hogy milyen lehetőségei vannak Asszíria ellenségeinek: vagy behódolnak és adót fizetnek, vagy meghalnak.

Közvetlenül a reliefekkel párhuzamosan található az ékírástos királyfeliratok. A képzeletbeli idegen nem képes ugyan elolvasni ezeket, ennek ellenére egyrészt ezek a szövegek önmagukban is információt hordoznak, másrészt az írnokok – figyelmen kívül hagyva, hogy rajtuk kívül alig akad majd, aki könnyedén és segítség nélkül megértheti a feliratok tartalmát – úgy fogalmazták meg üzenetüket, mintha az mindenki által közérthető lenne. Az első tényező – a feliratok vizuális üzenete – az írásnak tulajdonított mágikus erőben rejlett. Az i. e. 8. században már

---

jelképesen a kozmoszhoz csatolja azt. (Pongratz-Leisten, 1997.) A rendszer ugyanazt az információt közvetíti, mint a kisebb egységek (a város, a palota, a reliefek, a szövegek). Egy ország településszerkezete azonban túl nagy ahhoz, hogy egy utazó egészében és egyszerre fogadja be azt.

12 Albenda, 1986. Plate 7–8.

13 Az építkezési beszámolók (például Cilinder felirat 44–75.; Fuchs, 1994. 29–44.) II. Sarrukín városlapítását – az intertextuális utalások szintjén – a teremtésepósszal hozzák kapcsolatba. Ahogyan Marduk megteremtette a világot, éppen úgy alapítja meg az asszír király a világ közepét. Van De Mieroop, 1999. 337–338.

14 Novák, 1999. 347–349.

15 Albenda, 1986. 49–58.

16 Novák, 1999. 148–149.

17 Albenda, 1986. 82–92.

18 Uo. 66–80.

az egész Közel-Keleten teret hódított az ékírásnál jóval egyszerűbb alfabetikus írás. Az asszír és babiloni írnokok szakmai tudása egyre fölöslegesebbnek tűnt. Ez az elszigetelődés változást hozott az ékírás megítélésében. Az írnokok formailag az ékírásos hagyomány konzerválására törekedtek, tartalmilag pedig úgy vélték, titkos – a beavatatlanok számára hozzáférhetetlen – bölcsesség birtokában vannak.¹⁹ Az ékírásos feliratok tehát az asszír királyi paloták falain vizuálisan is üzenetet hordoztak. A képzeletbeli utazó világosan érzékeli, hogy a szövegek – melyek pontos tartalma homályban marad előtte – a képi illusztrációkkal párhuzamosan beszélnek el a király hőstetteit, különös mágikus nyomatékot adva a narrációnak. A falra vésett ékjelek önmagukban is annak a királynak a hatalmát demonstrálták, aki parancsot adott a szövegek elkészítésére, így az írás maga is vizuális üzenetté válik, folytatva azt az információsorozatot, amely folyamatosan bombázza az útjában előrehaladó idegent.²⁰

A második tényező – miszerint a feliratok készítői figyelmen kívül hagyták a szövegek közérthetőségének kérdését – is némi magyarázatot érdemel. Általánosságban elmondható a mezopotámiai királyfeliratokról, hogy funkcionálisan nem a „tömegtájékoztatás” célját szolgálták. Ez könnyen belátható, ha figyelembe vesszük, hogy a legtöbb ilyen jellegű szöveg nem volt a nagyközönség számára hozzáférhető, vagy mert az épület alapjába rejtették,²¹ vagy mert megközelíthetetlen sziklákba vésték,²² vagy mert egészen egyszerűen a palota a lakosság nagy része előtt zárva volt.²³ A feliratok fizikai és társadalmi hozzáférhetetlenségéből következik, hogy a szövegek célközönsége időben és térben transzcendens. Időben – elsősorban az alapba rejtett feliratok esetében –, mivel a jövő uralkodóinak szól, akik renoválva az épületet az alapító király teljesítményéről értesülnek; illetve térben, mivel a feliratok az istenek tájékoztatását szolgálják.

Amikor az asszír királyfeliratok szerkesztői a szövegeket formázták, elsősorban ezt a két célközönséget tartották a szemük előtt, ezért számukra nem volt elsődlegesen fontos, hogy a szövegek bárki más számára érthetőek legyenek. Mindezek ellenére, ha feltesszük, hogy az asszír társadalom nagy része valamilyen úton-módon mégiscsak részesült a feliratok tartalmából (például fölolvadás által),²⁴ akkor nagyon jól érthette a szövegek üzenetét. A megfogalmazás ugyanis ugyanúgy a kommunikáció redundáns elvére épít, mint a társadalom más területeinek információtovábbító szektorai. Ebből a szempontból az asszír királyfeliratok ugyanabba a szemantikai láncba épülnek bele, amit a képzeletbeli utazónk Dúr-Sarrukín megpillantásával érzékelt először. A királyi palota feliratai ugyanannak az üzenetnek – a főváros, a citadella, a kertek, a palota, a reliefek által közvetített informá-

19 Van der Toorn, 2007. 26–27.

20 Russell, 1991. 8–10.

21 Oppenheim, 1982. 50.

22 Colbow, 2000.

23 Ha bizonyos emberek (az uralkodó elit és az őket kiszolgáló személyzet) be is mehettek a palotába, sokaknál a hozzáférés komoly akadálya lehetett a szövegek elolvasása. Russell, 1991. 238–240., 254–255.

24 Oppenheim, 1960.

ciók után – egy újabb dimenzióban való megfogalmazásai. Ebből a szempontból lényegtelen azt a kérdést feszegetni, hogy kik olvashatták ezeket a szövegeket.

Azt kell tehát megvizsgálunk, hogy miként nyilvánul meg az asszír királyfeliratokban a redundancia elve. Az első dolog, ami szembetűnik – továbbra is induktív módon haladva a jelenség elemzésében –, hogy bizonyos szövegek repetitív módon épülnek be a palotába. Dúr-Sarrukín északnyugati királyi palotájában a nagy díszfelirat négy (IV., VII., VIII., X., egy hosszabb részlet megtalálható az I. teremben),²⁵ az annales pedig legalább két termen keresztül ismétlődik (II., V., bizonyos részek megtalálhatóak a XIV., XIII. és a trónterem falain is).²⁶ Ez a jelenség más asszír palotában is megfigyelhető. A leghangsúlyosabb példa a II. Assur-nászir-apli (i. e. 884–859) kahlui északnyugati palotájában található, úgynevezett standard felirat, amely több száz kőlapon ismétlődik.²⁷ Egy király különböző szövegezésű feliratainak bizonyos részei között is fönállhat egyfajta ekvivalencia-kapcsolat. A királyra, vagy az istenségre vonatkozó epithetonok, vagy bizonyos hangsúlyosabb narratívák több szövegben is szó szerint megegyezhetnek.²⁸ Ezekben az esetekben is – a kommunikáció redundanciaelvét érvényesítve – azonos értékű információk sokszorozódnak.

Az asszír királyfeliratokon belül megjelenő redundancia

Ezen a ponton érkezünk el a királyfeliratokon belül megjelenő repetitív elemekhez. A szövegek első olvasása során talán nem szembetűnő bizonyos gondolatrok vagy szófordulatok mindig visszatérő ismétlése. Az „első olvasás” kifejezését nemcsak személyes síkon, hanem tudománytörténetileg is értem, mivel a feliratok felfedezésétől egészen a közelmúltig a kutatók a szövegben variálódó elemekre fókuszáltak. A kérdésük az volt, hogy melyik évben hova vezetett hadjáratot a király, kik ellen harcolt és milyen eredménnyel járt. Paradigmaváltást jelentett azonban egy 1980-ban megtartott olaszországi konferencia (Cetona, Toscana). Itt az asszír királyfeliratok nem a politikátörténet rekonstrukcióját szolgálták, hanem a szöveg belső logikájának – és evvel önmagának a szövegnek – a jobb megértése volt a kitűzött cél.²⁹ Immáron több mint 30 év tudománytörténet távlatából és a nagyobb eszmetörténeti áramlatok perspektívájából világosan kirajzolódik az „első olvasat” *modern*, a hagyományostól eltérő interpretáció *posztmodern* jellege.³⁰ Hogy konkrétan miben is különbözik a kettő, azt két példán keresztül szeretném szemléltetni.

25 Fuchs, 1994. 189.

26 Uo. 1994. 82.

27 Grayson, 1991. A.0.101.23.

28 Lásd III. Sulmánu-asarídu (i. e. 859–824) hadjáratait különböző szövegekben: Grayson, 1996. 6.

29 A konferencia előadásait kiadták: Fales, 1981. A konferencia szellemiségét és húszéves tudománytörténeti hatását mutatja be Fales, 1999–2001.

30 A posztmodern a társadalomtudományokban az August Comte által fémjelzett pozitívizmussal és a valóság objektív megismerhetőségével való szembenézést jelenti. (Letenyei, 2012. 184.) Az asszirológia a modern korban született (19. század), és ebből következően alapvetően pozitívista tudomány.

1. táblázat. Ajándékok az adólistákban

(1) szekér <i>narkabatu</i>	(5) ezüst <i>kaspu</i>	(9) vas <i>parzillu</i>	(13) lenruha <i>lubulti kitû</i>
(2) ló <i>sisû</i>	(6) arany <i>hurāšu</i>	(10) bronzedény <i>diqāru siparru</i>	(14) szarvasmarha <i>alpu</i>
(3) számár-öszvér <i>kudanu</i>	(7) ón <i>annaku</i>	(11) bronztárgyak ... <i>siparru</i>	(15) birka <i>immeru</i>
(4) lófogat <i>sisî šimidāt niri</i>	(8) bronz <i>siparru</i>	(12) tarka ruha <i>lubultu birmu</i>	(16) szőlővenyige <i>karānu</i>

Az asszír királyfeliratok nagy része hadi eseményekről tudósít. A király hadjáratot indít valamely ellenséges ország ellen, amely fölött fényes győzelmet arat. Egy-egy ilyen leírás általában azzal végződik, hogy a legyőzött ország szomszédságában lévő népek adót visznek a királynak. Ezek az adók hol hosszabb, hol rövidebb listákban vannak föltüntetve. „Első olvasatban” arra gondolhatunk, hogy nyilván azokat a dolgokat sorolja föl a szöveg, amelyeket a király valóban – a történelmi realitásban – zsákmányként vagy adóként megkaparintott; amikor azonban a különböző listákat összehasonlítjuk, gyanússá válik, hogy a felsorolások elemei egy egységes rendszerbe illeszkednek.

II. Assur-nászir-apli annalese – az egyik leghosszabb ismert és teljesen épen maradt asszír királyfelirat (389 soros) – 40 ilyen adólistát tartalmaz (6. táblázat). Az azallui Adad-ime hódoló ajándékainál például ezt olvassuk (iii 59–60): *madattu ša Adad-ime māt Zallaia narkabāti rakisu sisî kaspaī hurāši annakī siparrī diqārī siparrī alpī immerī karānī attahar*. (Fogadtam az azallui Adad-ime adóját: harci szekereket, lovakat, ezüstöt, aranyat, ónt, bronzot, bronzedényeket, szarvasmarhákat, birkákat, szőlővenyigéket.) Nem minden lista ilyen hosszú, valamelyiknél hiányoznak a harci szekerek, valahol a szőlővenyige marad el, illetve más – Adad-ime kapcsán nem említett – elemek is fölbukkanhatnak, mint a tarka és a lenruhák. Összesen 16 ajándék fordul elő ezekben a listákban (1. táblázat).

Ha képzeletben fölíránk ezeket az elemeket egy papírcetlire, majd megszámozva (1-től 16-ig) adólistánként egymás alá raknánk őket, először is azt tapasztalnánk, hogy majdnem mindegyik felsorolásban a számsor emelkedik. Ez azt jelenti, hogy a sorrendiség előre meghatározott, az ezüstöt semmiképpen sem előzheti meg az arany, de a ló sem szerepelhet a vas vagy a birka után. Szemmel láthatóan létezett az adófelsorolás szekvenciájának egy hagyománya, amelyről csak ritkán tértek el.³¹ Ennél azonban többről is szó van. A képzeletbeli táblázat a megszámozott papírcetlikkel azt is kimutatná, hogy a lista elemei csoportokba rendeződnek, melyek értelemszerűen megint csak egy szekvenciában követik egymást (2. táblázat).

Habár bizonyos elemcsoportok kimaradhatnak a felsorolásból, tehát előfordulhat, hogy nem említik a ló vagy a ruha kategóriáját, a föltüntetett egység

(Binsbergen-Wiggermann, 1999. 4–5.) Ez eredményezi, hogy a diszciplína fő áramára nem, vagy csak kerülő utakon hathatnak a posztmodern megközelítések.

31 Ilyen kivétel például a iii 76. és iii 78. sorok, ahol meglepő módon nem a szarvasmarha–birka–szőlő szekvenciaegység zárja a felsorolást, hanem a tarka és a lenruhák.

2. táblázat. Az adófelsorolás csoportjai

Ló	Fém	Bronztárgy	Ruha	Háztáji
(szekér) + ló + számár- öszvér + lófogat	ezüst + arany + ón + bronz + vas	bronzedény + egyéb bronztárgyak	tarka ruha + lenruha	szarvasmarha + birka + szőlővenyige

mindig az első elemmel kezd – tehát az ezüstrrel, ha a fémek következnek, a bronzedénnyel, ha a bronztárgyak következnek stb. A kategóriák első tagjai kötelezően jelennek meg, de minél hátrébb helyezkedik el egy elemcsoport tagja a sorban, annál kisebb a föltüntetés szükségszerűsége. Például a fémeknél az ezüst–arany páros mindig megjelenik, gyakran kapcsolódik hozzá az ón, néha a bronz, de csak nagyon ritkán a vas. Ugyanígy a háztáji elemeknél a szarvasmarha és a birka mindig együtt szerepel, de a szőlővenyige alkalmanként lemaradhat. A harmadik megfigyelés az adólista mondatszerkezetére vonatkozik, amely szinte kivétel nélkül a következő sémába rendeződik: *madattu ša XY + kategóriák + am ħur/attaħar* (X. Y. adóját + kategóriák + fogadtam).

A kötelező szekvenciasor, a kategóriákba rendeződés és a listák sematikus mondatszerkezete minden esetben ugyanazzal az igével zárul (*ma ħāru*),³² ami számomra a következő kérdést veti föl: vajon az asszír király hadjáratának minden egyes győzelme után ugyanúgy és ugyanazokat az ajándékokat kapta a behódoló fejedelmektől? Három lehetséges válasz van: 1. igen, az asszír király a történelmi realitásban mindig ugyanazt és ugyanúgy kapta, mert az ókori Közel-Keleten minden nép számára ezek a tárgyak jelentették az értéket (*modern* megközelítés); 2. igen, a történelmi realitásban mindig ugyanazt és ugyanúgy kapta, mert először is csak ezeket az ajándékokat fogadták el az asszírok (másnak nem volt értéke), másodszor pedig az ajándékozás egy kötelezően meghatározott ceremónia keretében zajlott; 3. nem, a történelmi realitásban az asszír királyok a hódoló ajándékok sokkal szélesebb variációját kapták, egymástól akár egészen eltérő situációkban, csakhogy az asszír szemtanúk nem ragadták meg a realitást mint olyant, hanem a valóságot tudatuk szűrőjén keresztül érzékelték, amely sorokba és kategóriákba rendezte azt (*posztmodern* megközelítés). Mielőtt elhamarkodottan válaszolnánk a kérdésre, nézzünk meg egy másik példát.

II. Sarrukín i. e. 714-ben, nyolcadik hadjáratában sereget vezetett a nagy északi ellenség, Urartu ellen, amelyet egy Assur istenhez intézett levélben (*Gottesbrief*) örökítették meg.³³ A szöveg alapvetően három nagy egységre bontható. Az első részben az út nehézségei és az urartui király, Rusa legyőzése szerepel (6–162); a második rész során a király 11 területet/várost ejt útba, melyeket részletes bemutatás után kifoszt és lerombol (163–305); az utolsó rész Na’iri adófizetéséről és Muszaszir kifosztásáról szól (306–414).³⁴ A mi szempontunkból

32 Ez a három ismerv más asszír királynál is megjelenik. III. Sulmánu-asarídu felirataiban például az adófelsorolások teljesen ugyanarra a sémára épülnek, mint apja felirataiban. Lásd például a Kurkh sztélé listáit (Grayson, 1996. A.0.102.2: i 18, i 28, i 37, i 41, ii 7, ii 40, ii 86, ii 87) vagy V. Samsi-Adad kalhui sztéléjét (Grayson, 1996. A.0.103.1: ii 4, iii 6, iii 20).

33 Thureau-Dangin, 1912.; Mayer, 1983.

34 A szöveg szerkezetét és annak ideológiai vonatkozásait lásd Fales, 1991.

most a középső rész az izgalmas. A 11 földrajzi egység virtuálisan az asszír sereg vonulási irányát rajzolja ki, és ebben sok kutató annak a lehetőségét látta, hogy rekonstruálja a Zagrosz hegység i. e. 8. századi politikai földrajzát, illetve Sarrukín hadjáratának útvonalát.³⁵ Hagyjuk azonban most figyelmen kívül a szakasz változó komponenseit (a földrajzi egységeket), melyek lokalizálása feltehetően amúgy sem igen érdekelhetette az asszírokat,³⁶ és fókuszáljunk ismét a repetitív elemekre. A második állomás, Ušqaja város bemutatásánál tömören összefoglalva a következőket olvassuk (167–182):

- (1) „Elindultam (*attamuš*) Uišdiš országból és Ušqaja városa felé közeledtem (*aqṭereb*)” (167);
- (2) itt egy hosszabb szakasz következik, amelyben Sarrukín Ušqaja lótenyésztési erőit dicséri (170–173);
- (3) „ezek az emberek látták (*ēmurūma*) uruk, Rusa vereségét” (174);
- (4) „(...) és halásápadtak lettek (*ikšuddū mītūtiš*)” (176);
- (5) „vagyonukat hátrahagyták (*ezibūma*) és úgy elfutottak, hogy vissza se néztek (*išbutū arāḫ lā târe*)”³⁷ (177);
- (6) „föltámadt erős fegyverem (mint egy szél) (*ina tibut kakkija*), és az erődjére rontottam” (178a);
- (7) „elröböltem (*ašlulam*) vagyonukat” (178b);
- (8) „erős falait (...) leröböltem (*appulma*)” (179–180a);
- (9) „és a földdel tettem egyenlővé (*qaqqariš ušamḫir*)” (180b);
- (10) „házaikat tűzzel emésztettem meg (*giri ušašbitma*)” (181a);
- (11) „gerendáikat hamuvá égettem (*ditalliš ušemi*)” (181b);
- (12) „a környező városokat meggyújtottam (*aqūdma*), mint a rőzsét” (182a);
- (13) „füstjük, mint a porvihar, beborította (*ušaktim*) az eget” (182b).

Az adólista elemzésének a logikáját követve, vegyük mindegyik képet egy-egy különálló elemnek, amelyek részben megtalálhatók a másik 10 földrajzi egység bemutatásánál. Bizonyos jelenetek máshol elmaradhatnak vagy újjakkal bővíülhetnek, mint például a magtárak megnyitása és a csapatok megetetése. Összesen 20 ilyen elem fordulhat elő (3. táblázat).

35 A kérdés tudománytörténetének áttekintését 1912-től (az első szövegkiadástól) az 1990-es évekig lásd Chamaza, 1995–1996. 253–261.

36 A hadjáratleírás 184 földrajzi nevet tartalmaz. Ebből 111 kizárólag itt fordul elő (60,5%); további 19 csak i. e. 7. századi dokumentumokból ismert (10,5%); a szöveg mindössze 54, más korabeli szövegekben is felbukkanó helységnevet tartalmaz (29%). Vö. Mayer, 1983. 118–132. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált szövegben szereplő toponímiák 71%-a teljesen ismeretlen hangzású volt a kortárs asszírok számára. Ez nem meglepő, hiszen alig volt Urartu és Asszíria között civil kapcsolat. Karlheinz Kessler 7, Ran Zadok további 9 utalást talált az i. e. 8–7. századból, amelyek asszír–urartui civil interakcióra utalhatnak. 16 referenciából csak egy igen szegényes kapcsolati hálózatra következtethetünk. Kessler, 1986. 62–65.; Zadok, 1995. 433.

37 A mondat második fele szó szerint: „gyorsan megragadták a vissza nem térés (helyét)”, azaz elmenekültek.

3. táblázat. A hadjárat elemei

(1) Útra kelés <i>namāšu, qerēbu</i>	(6) Az ellenség „elborítása” (különböző igékkel kifejezve)	(11) A gerendák hamuvá égetése <i>emū</i>	(16) A fák ledöntése <i>nakāsu, kašātu</i>
(2) Dicséret (nincs specifikus ige)	(7) Az ellenség kifosztása <i>šalālu</i>	(12) A gabona elégetése <i>šarāpu</i>	(17) A fák halomba rakása <i>paḥḥāru, garānu</i>
(3) Az ellenség hírszerzése az asszír veszélyről <i>amāru</i>	(8) Az erős falak ledöntése <i>napālu, daqāqu</i>	(13) A magtárak megnyitása <i>petū</i>	(18) A fák elégetése <i>qamū</i>
(4) Az ellenség férelme (különböző igékkel kifejezve)	(9) A földdel egyenlővé tevés <i>manū, maḥāru š</i>	(14) A katonák megetetése <i>akālu š</i>	(19) A környező városok fölgújítása <i>qādu</i>
(5) Menekülés <i>muššuru, naparšudu</i>	(10) A házak felgújítása <i>šabātu, qamū</i>	(15) A kertek kivágása <i>kašātu, nakāsu</i>	(20) Az ég elborítása <i>katāmu</i>

Ha megint végigzongorázzuk ugyanazt a játékot, amit már az ajándéklistával is megtettünk – tehát minden egyes elemet megszámozva egy papírcetlire írunk, és azokat a narráció menete alapján horizontálisan és vertikálisan elrendezzük –, meglepő módon ugyanazokra a szabályszerűségekre bukkanunk (7. táblázat). Az elemek sorszámai minden földrajzi egységen belül folyamatosan emelkednek, tehát a fák elégetése nem előzheti meg a gabonák elégetését, és a falak földbe dögölésének minden esetben a magtárak megnyitása előtt kell szerepelnie. Ehhez még akkor is ragaszkodik a szöveg írója, ha ebből olyan furcsaságok születnek, mint hogy először elégetik a gabonát, aztán pedig megnyitják a gabonatarolókat. Ahogyan az adólistának, úgy az ellenséges terület meghódításának is megvannak a maga szabályai. A narráció elemei kizárólag egy előre lefektetett szekvenciasor alapján következhetnek. Az adólistával húzott párhuzam érvényes a cselekményelemek csoportokba rendeződésére is. Így az imént felsorolt 20 rész 8 nagyobb narrációs egységbe tagolható (4. táblázat).

A cselekmény egységeinek működés módja mindazonáltal eltér egy kicsit az ajándéklisták elemcsoportjaitól. Míg ott, ha megjelenik egy kategória, mondjuk a fémeké, nem feltétlenül szükséges az összes egységbe tartozó elemet felsorolni, addig ha Sarrukínnál megjelenik egy nagyobb egység, akkor a szövegező – néhány

4. táblázat. A terület meghódításának csoportjai

A)	Útra kelés	(1)
B)	Ami az ellenségre vonatkozik	(2) + (3) + (4) + (5)
C)	Totális meghódítás	(6) + (7)
D)	A falak elpusztítása	(8) + (9)
E)	A házak elpusztítása	(10) + (11)
F)	A földművelés és kertgazdálkodás elpusztítása	(12) + (13) + (14) + (15)
G)	Az erdők elpusztítása	(16) + (17) + (18)
H)	A környező városok elpusztítása	(19) + (20)

kivételtől eltekintve – annak mindegyik elemét beleszövi a cselekmény szálába. Az urartui hadjáratleírás harmadik tanulsága, hogy a legtöbb elemhez speciális ige tartozik, amelyek – mivel az akkád nyelvtannak megfelelően mindig a mondat végén szerepelnek – egyben szakaszválasztók is. A szöveg az akkád irodalom egyik legkidolgozottabb darabja, kreatív stilisztikai újításokkal, költői képekkel.³⁸ Ebből kifolyólag a szerző nem ragaszkodik minden esetben egy-egy elem szó szerinti megismétléséhez, sokszor jelzőkkel vagy szinonimákkal variálja az eredeti mintát, de a mondat végi ige legtöbbször változatlanul ismétlődik.

A szöveg az irodalmi sokszínűség ellenére is ragaszkodik tehát bizonyos elemek repetíciójához, ami ismét elvezet bennünket az értelmezés kérdéséhez. Vajon az urartui hadjárat minden egyes pontján ugyanazok az események zajlódtak le, ráadásul ugyanabban a sorrendben? Itt már csak két lehetséges választ látok: 1. igen, mivel az asszír hadsereg jól szervezett volt, ezért a hadműveletek a történelmi realitásban mindig ugyanazokat a mintákat követték (*modern* megközelítés); 2. nem, a történelmi realitásban minden egyes földrajzi egység elfoglalása különbözött egymástól, csak hogy az asszír szemtanúk nem ragadták meg a realitást mint olyant, hanem a valóságot tudatuk szűrőjén keresztül érzékelték, amely egymásra következő képekre és a hozzájuk társított igékre rendezte azt (*posztmodern* megközelítés).

Hogy ki milyen választ ad a két példa (II. Assur-naszir-apli annalesének adólistái és II. Sarrukín urartui hadjáratának rombolási fázisai) által fölvetett problémára, az nyilván beállítottság és – valljuk meg őszintén – ízlés kérdése. A mi agyunk is éppúgy szűrőkön keresztül érzékeli a világot (és benne az asszír királyfeliratokat), mint ahogyan ókori kollégáink; és attól függően, hogy *modern* vagy *posztmodern* gondolkodásúak vagyunk, *modern*, illetve *posztmodern* válaszokat adunk. Csak hogy a kulcs éppen az a tudatosság, amellyel a válaszok szubjektivitását kezeljük. A *posztmodern* kutatók élesen látják saját megismerőképességük korlátozott és szubjektív voltát, így ők nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy az ókori források készítői is csak saját szocializációjuk során kialakult szűrőkön keresztül képesek megfogalmazni a körülöttük érzékelt valóságot. Éppen ebben rejlik egy információtörténeti megközelítés ereje. Egy kép önmagában nem mond semmit, és csak azáltal válik információvá, hogyha áthatol az érzékelő tudatának szűrőin, amelyek megrostálják a lényegtelent, és jelentéssel ruházzák fel a lényegeset. A tudat szűrői nem biológiailag, hanem kulturálisan determináltak. Meglátásom szerint – ami természetesen leplezetlenül *posztmodern* megközelítés – ez a kiindulási pontja az asszír királyfeliratok vizsgálatának is.

Ahogy a képzeletbeli utazó tapasztalatán keresztül láhattuk, az asszír elit kommunikációjának minden szintjén – a várostól a reliefekig – a királyi hatalom reprezentációját tartotta a feladatának. Mindenki által könnyen belátható, hogy a városból kiemelkedő citadella, illetve az azon magasodó királyi palota egy korabeli elképzelést tükrözött vissza, azt tudniillik, hogy az uralkodó az isteni akarat földi képviselője – ez a világnézet egyik eleme, amely érzékszervek által fölfogható objektumokon keresztül kerül kifejezésre. Miért lenne ez másképp a királyfeliratok

38 Renger, 1986. 121–128.

szövegein belül? Az üzenet, amit közvetít, éppúgy, mint a városszerkezet, a közvetítő elméje által megszürt világ visszatükrözése. Éppen ez a világ érhető tetten – a vizuális információknál sokkal egzaktabb módon – a szöveget átítató redundancia-elvben. Mint ahogyan a fenti két példa mutatta, az ismétlődések nemcsak a hangsúlyokat domborítják ki, hanem strukturálják is a szöveget – ez a kettő pedig segíthet egészen konkrétan körülhatárolni, hogy milyen tudati szűrők hatottak az asszír írnokok (illetve feltehetően az elit tagjai) elméjében.

A valóság asszír megszürésének mechanizmusa

Az asszír királyfeliratok nemcsak az uralkodó száraz számadásai hadjáratokról, építkezésekről vagy vadászatokról, hanem irodalmilag magas szinten kidolgozott műalkotások.³⁹ Mai fogalmaink szerint egy irodalmi szöveg megírásakor a szerzőnek kerülnie kell a felesleges szóismétléseket, előnyben kell részesítenie a különböző szinonimákat, és az számít választékosnak, ha a nyelv minél szélesebb szókészletét építi bele a művébe. Ez a stilisztikai elv látszólag megjelenik az asszír királyfeliratok igéinél is. Sarrukín urartui hadjáratleírásánál a szövegező 151 igegyököt használ, és ebből mindössze 25 (17%) az ismétlődő (négyszer vagy annál gyakoribban) igék aránya. A többi általam vizsgált királyfelirat repetitív igéinek az aránya ennél valamivel magasabb, sőt akár a duplája is lehet, de átlagosan nem haladja meg a 30%-ot, amiből még mindig azt a következtetést lehet levonni, hogy az írnokok a nyelvben előforduló igék széles skáláját használják föl e szövegek elkészítésénél, és csak a gyökök egyharmadánál alkalmazzák a repetitív jelleget. Ez az arány azonban csak akkor áll fenn, ha minden egyes igét, függetlenül a szövegben előfordulási számától, egyszer veszünk föl a listára. Az urartui hadjáratleírás 151 igegyöke 323 különböző nyelvtani alakú igét képez a szövegben. Itt az arányok megfordulnak, a 323 igéből 172 repetitív (58%). Az olló kinyílása más feliratokban is látványos (5. táblázat).

5. táblázat. Az igék használata a feliratok szövegében

Király	Szöveg	Minden igegyök egyszer szerepel			Az összes előforduló ige		
		Σ igegyökök	Repetitív igegyökök		Σ igék	Repetitív igék	
I. Tukulti-apil-Esarra	Annales	Σ 101	25	25%	Σ 340	179	53%
II. Assur-naszir-apli	Nimrud Monolit	Σ 66	24	36%	Σ 324	262	81%
III. Sulmánu-asarídu	Kalhu Monolit	Σ 69	36	52%	Σ 377	297	78%
II. Sarrukín	Urartui	Σ 151	25	17%	Σ 323	172	58%
	Annales	Σ 112	28	25%	Σ 384	250	65%
	Prunk	Σ 77	20	26%	Σ 213	141	66%
	XIV	Σ 22	7	32%	Σ 32	17	53%

39 Grayson, 1981; Renger, 1986; 1990.

Mindez azt jelenti, hogy habár az írnokok az igegyökök széles skálájából mérítene, magában a szövegben a repetitív igék vannak túlsúlyban. A jelenség kísértetiesen hasonlít – persze számunkra ismeretlen arányszámokkal – az asszír társadalom szerkezetére. Ahogyan a birodalom élén egy szűk elitréteg birtokolja az anyagi javak legnagyobb részét,⁴⁰ éppúgy az igék egy relatív kis csoportja uralja a narráció legnagyobb részét. Tovább folytatva az analógiát, ahogyan az elitbe való följutás csak egy nagyon nehezen áthatolható társadalmi filteren keresztül lehetséges, éppúgy szűri meg a tudat a rendelkezésre álló igéket, és válogat ki belőlük egy szűk csoportot, amelyet repetícióra méltónak tart. A szűrés elve politikai ideológiai. Ahogyan Sarrukín urartui hadjáratleírásánál kidomborodott, minden igéhez egy sajátos asszociációs kapcsolatrendszer társul, amely képekben fejeződik ki. A *muššuru* ige szótagi jelentései például viszonylag széles spektrumot ölelnek fel (G „süllyed”; D „elenged, átenged, szabadon enged; elküld”), de a királyfeliratok kontextusában szinte kizárólag az ellenség „menekülésével” van kapcsolatban.⁴¹ Minden egyes repetitív ige megjelenése egyben egy narratív kép megjelenésével jár együtt. Bizonyos képek évszázadokig rátapadnak a hozzájuk társított igékhez, mások kimennek a divatból, vagy újak születnek, de a jelenség megvilágítja azt az első kaput, amely csak megszűrve engedti át az érzékelt valóságot. Nevezhetjük ezt *ideológiai filternek*.

A kiválasztott igék nem spontán módon következnek egymás után, hanem rendszerbe szerveződnek. Szemmel láthatólag létezik a hadjáratoknak egy forgatókönyve, amely az ideológiai filter által átengedett igék köré csoportosuló képeket előre meghatározott sorrendbe strukturálja. Mintha minden ige egy meghatározott színű gyöngyszem lenne, amelyet a gyermek egy előre lefektetett szabály alapján damilra fűz: a pirosat mindig a zöld követi, és soha nem a citromsárga; megelőzheti, de nem feltétlenül a narancssárga; stb. A hasonlatnál maradva, a játékban nemcsak a szín, hanem a forma is számít. A gyerek először a kocka alakú gyöngyszemeket fűzi föl, a színre vonatkozó szabályok alapján; majd a gúla alakú különböző színű szemek következnek; harmadikként a gömbök; végül pedig a henger alakú gyöngyszemek. Ily módon a játszadozó kisgyermek egy olyan fűzért hoz létre, amely mind mikrostruktúrájában (a gyöngyök színei alapján), mind makrostruktúrájában (a különböző színek azonos formái alapján) összefüggő rendszert alkot.⁴²

A királyfeliratok a gyöngyfűzérhez hasonló módon épülnek fel. A nagyobb egységek (falak ledöntése, házak elégetése, kertek elpusztítása stb.) meghatározott sorrendben követik egymást (makrostruktúra). A rendszerben lehetőség van egy egység átugrására, de visszalépésre nem. A csoportok további kisebb összetevőkre tagolódnak, legtöbbször szintaktikai egységekre, amelyek ily módon egy – a csak arra a képre jellemző – igével zárulnak (mikrostruktúra). Ahogyan a gyöngyszemek az anyagukat meghatározó atomi rendszerből épülnek föl, ugyanúgy az asszír ki-

40 Liverani, 1979. 297–298.

41 AHW III. 1484–1486.

42 A gyöngyöt fűző gyermek példája, és így egész megközelitésem strukturalista. Szükséges tehát, hogy az antropológus Claude Lévi-Straussra (1908–2009) hivatkozzam, aki elsőként értelmezett számos társadalmi jelenséget hasonló módon. Lévi-Strauss, 2001. 39–40., 45–53., 67–72., 76–77. és főleg 164–183.

rályfeliratok mondatai is atomi struktúrára bonthatók. Ennek látványos kifejezője volt az adólisták példája. Ezek a listák mindig ugyanazzal az igével (*maḥāru*) zárulva egy önálló mondatot alkottak, amelyek egy mikro- és egy makrostruktúra szigorúan meghatározott pozíciójában helyezkedtek el. Maguk a mondatok is „molekulákra” (ló, fém, bronztárgyak stb.) és – szemantikai szempontból – tovább nem bontható atomokra (ezüst, arany, ón stb.) oszthatók. Az asszír királyfeliratokat átható rendszerezés jelensége azt mutatja meg, hogy az ideológiai filteren átengedett szavakat az emberi elme nem ömlesztve, hanem struktúrákon keresztül érzékeli. Mivel ez a szerkezet alkotja a hadjáratleírások cselekményének a vázát, nevezhetjük ezt a fenomént a tudat *narratív filterének*.

Térjünk vissza egy pillanatra a gyöngyfűzés játékához. Miután a gyermek elkészítette az első gyöngysortát, újabb damilokat vehet elő, hogy a korábban már lefektetett szabályok alapján újabb füzereket hozzon létre. A második, harmadik és a többi fűzér – a játékszabályok tiszteletben tartása mellett – kreatív módon eltérhet az első változattól. Ugyanez történik az asszír királyfeliratokban is. A szekvenciák ismétlése számunkra eddig az ideológiai és a narratív filter törvényszerűségeinek felismerését szolgálták, de maga a repetíció is része a jelenségnek. Függetlenül attól, hogy az asszír királyfeliratok – például hangos felolvasás alkalmával – hozzáférhetőek voltak a nagyközönség számára vagy sem, az írnokok úgy készítették el a szöveget, mintha az kommunikálható volna. Ebből adódóan a szöveg ismétlései a társadalomban jelen levő kommunikáció redundanciáját tükrözik vissza. Mint ahogyan a társadalomban minden információ redundáns, éppúgy magukban az asszír királyfeliratokban is az. Ezt nevezhetjük a valóságérzékelés harmadik kapujának, a *kommunikációs filternek*. Az asszír írnok azáltal tudatosítja a körülötte érzékelt világot, hogy a számára releváns információkat szakadatlanul megismétli.

Abból adódóan, hogy az asszír királyfeliratok elsődleges közönsége a transzcendens hatalmak voltak, rendelkeztek bizonyos mágikus erővel. A hozzáférhetlenségnek lehet egy szakrális dimenziója. Ahogyan a szent tér, például egy templom elkülönül a profán tértől, éppúgy megközelíthetetlenek a hétköznapi érdeklődők számára az asszír királyfeliratok. Ehhez szorosan hozzákapcsolódik másrésztől, hogy elhelyezésük feltehetően vallási ceremóniához volt kötve. A balawati kapu bronzfrízein található három jelenet, amelyek egy asszír szikladombormű és -felirat fölállításáról, illetve rituális fölavatásáról számolnak be.⁴³ Mint ahogyan az ókori Mezopotámiában városok alapítása, épületek emelése nem profán tevékenység, éppúgy elképzelhető, hogy minden egyes királyfelirat elhelyezését valamiféle vallási ceremónia övezte. Harmadrészt, a királyfeliratok háborús beszámolóinak az ellenségképe sokban hasonlít a mágikus rituálék ellenségképéhez – a küzdelem mindkét esetben démonok ellen zajlik.⁴⁴ Ez, ha nem is nyilvánul meg minden esetben explicit módon, jelen van a szövegek azon mitológiai utalásaiban, amelyek az asszír uralkodót az ősellenség legyőzőjeként reprezentálják. Ezekben az intertextuális kapcsolatokban a király Ninur-

43 Shafer, 2007. 141–145.

44 Hozzá kell tenni, hogy nem minden mágikus rituálé irányul démonok ellen. Lásd Walter Farber tipológiai felosztását: Farber, 1995. 1895–1899.

ta hadi istenséget testesíti meg,⁴⁵ míg a perifériához tartozó politikai vezetők Anzû, Ninurta ellenfelének tulajdonságait veszik magukra.

Az újasszír birodalom utolsó száz évében jelennek meg azok a leplezetlen jellemzések, miszerint az ellenség *gallû*-démon,⁴⁶ vagy a teremtetéposzban szereplő fő gonosz Tiamat gyermeke.⁴⁷ Ha az asszír királyfeliratokat mint az ellenség elleni küzdelem mágikus dimenzióját szemléljük, új jelentést kapnak a szövegben szereplő ismétlések. A mágia, mint az élet szakrális dimenziójának különös kommunikációja, a folyamatos ismétléssel kívánja hatását elérni. Az asszír királyfeliratok esetében ez a kívánt hatás a démonizált ellenség legyőzése. Minél gyakrabban társul a *manû* ígéhez a falak földbe döngölése, és a *muššuru* fogalmához az ellenség menekülése, annál biztosabb, hogy az ellenség elmenekül, és a király ledönti az idegen városok falait. A valóság bemutatását tehát egy negyedik szűrő is befolyásolja, a *mágikus filter*. Az asszír írnok azáltal, hogy a számára releváns információkat szakadatlanul megismétli, hatást kíván gyakorolni az általa érzékelt világra.

Az asszír királyfeliratok keletkezése hasonlít ahhoz az óvodához, ahol a gyermekek évtizedeken keresztül gyöngyöket fűznek. A hosszú idő alatt szükségszerűen változások következnek be a játékban. Bizonyos színek és formák kivesznek, és helyettük új színek és formák kerülnek terítékre, más színek és formák viszont több generáción keresztül is divatban maradnak. Az idő múlása természetesen itt-ott a szekvenciasorok szabályszerűségeiben is változásokat eredményezhet, hiszen már nem emlékezhetnek pontosan az eredetileg lefektetett játékszabályokra. Két dolog azonban még évtizedek múltán is megfigyelhető: 1. a gyöngyszemek ismétlődése és 2. azok rendszerben való elhelyezkedése. A királyfeliratok történetében is hasonló változásokat hoztak az évszázadok. Néha a hagyományörzés hangsúlyja domborodott ki, például V. Samsi-Adad (824–811) uralkodása alatt, néha pedig az újítás szelleme próbálta szétfeszíteni a kereteket, főleg II. Sarrukín (722–705) és utódai alatt.⁴⁸

Két dolog azonban végigkísérte a feliratok történetét: 1. a szavak, a frázisok, a képek repetíciója és 2. azok rendszerbe szerveződése. Ezek szerint a valóság érzékelésének asszír módja tartósan bizonyult, és ez a hagyomány mindig kötötte a fiatalabb írnoknemzedéket. Így maga a tradíció is szűrőként funkcionált. Minden írnoktanonc a korábbi királyfeliratok árnyékában nőtt fel, első kézből értesülve arról, hogy mi a valóság értelmezésének helyes módja. Ez az utolsó kapu, a *normaképző filter*, mely ellenőrzést gyakorolt a tudatba érkező információk fölött.

45 Jó példa erre II. Assur-naszir-apli – főntebb az adólistáknál elemzett – annalése (Grayson, 1991. A.0.101.1).

A szöveg bevezetőjének első része Ninurta, evvel párhuzamosan a második a királyra vonatkoztatva is: *dannu* („erős”), *širu* („főnök”), *sankallu/ašarēdu* („legelő”), *qarrādu* („hős”), *rubû* („fejedelem”), *ekdu* („vad”), *lā padû* („kegyetlen”), *mušamqitu* („bukást okozó”), *bēlu* („úr”). Annus, 2002. 97–98.

46 II. Sarrukín (722–705) annalésében Marduk-apla-iddina (722–702) „a gonosz *gallû*-démon lenyomataként” (*hīriš gallê lemnî*) jelenik meg (Fuchs, 1994: Ann 327, V:9,13 || Thr 2’/3’). Fia, Szín-ahhé-eriba (705–681) még messzebb megy, amikor azt mondja, hogy Babilon lakói mind gonosz *gallû*-démonok (*māri Bābili gallê lemnūti*, Borger, 1979: Chicago Prisma v 18).

47 Pongratz-Leisten, 2001. 224–230.; Annus, 2002. 94–101.

48 Renger, 1986. 127–128.

Összefoglalás

Hogyan válik egy eseményből információ? Hogyan történik a múlt megörökítése? A „múlthoz” mint olyanhoz nemcsak az elmúlt évtizedek, évszázadok jeles politikai eseményei kapcsolódnak, mint például a mohácsi vész, hanem az olyan „történetietlennek” tűnő jelenségek is, mint egy medve múlt évi csatangolása a Kárpátokban, vagy egy falevél tegnapi lehullása egy gesztenyefáról. Mindegyik példa a múltban történt, így „a múlt megörökítése” éppúgy vonatkozhat elvileg az egyikre, mint a másikra. Csakhogy – ahogyan az agy képtelen minden érzékszerveinket érő ingert befogadni és földolgozni, éppúgy – képtelen a tudatunk minden, a múlt idő homogén folyamában megtörtént eseményt valóban múltként érzékelni. Találó példával világítja meg ezt a problémát Edward Hallet Carr, mikor azt írja: *„Caesar átkelése egy kis folyócskán, a Rubiconon, történelmi tény, az pedig, hogy előtte és utána milliók keltek át a Rubiconon, senkit sem érdekel.”*⁴⁹ Létezik tehát az emberi elmében egy szűrőrendszer, amely bizonyos szempontok alapján válogatja ki a múlt eseményeit, és amely ezt a válogatást lineáris módon újraszervezi, történelemnek nevezve azt. Természetesen a legtöbb esetben e rendszer működése nem tudatos, így a válogatás szempontjai és a fölfűzés logikája koronként és térségenként eltérő, a kultúra által eleve meghatározott. Az ember nem támaszthat más szempontokat a múlt rekonstruálására, mint amelyeket szocializációja során elsajátított (még akkor sem, ha ez a szocializáció történetesen egy akadémiai képzést is magában foglal).⁵⁰

Az ókori társadalmak – így az asszírok is – csak kevés forrást hagytak ránk, amelyek alapján a tudati jelenségekre következtethetnénk. Segítségünkre van azonban az a jellegzetesség, hogy az orális vagy az oralitáshoz közel álló társadalmak kommunikációja az információk redundanciájára épít. A különböző szinteken gyakran megismételt üzenetek körülhatárolják az információ alkotóinak világképét. A birodalom határain elhelyezett szikladomborművek, az átkeresztelt meghódított városok, a monumentális főváros, a citadella, rajta a kimagasló királyi palotával, a palotadomborművek és a királyfeliratok mind a világról alkotott információk. A vizuális üzenetek maradéktalan megértése azonban csak akkor volna lehetséges, ha nemcsak a jelet, hanem azt az asszociációs hálót is ismernénk, amelyben a jel elhelyezkedett. Csakhogy az ilyen asszociációs kapcsolatrendszerek – ellentétben a régészeti leletekkel – hordozóikkal együtt visszafordíthatatlanul elenyésznek. Ha azonban abból indulunk ki, hogy az asszír királyfeliratok belső szerkezetére éppúgy a jelek redundanciája jellemző, mint ahogyan azt a társadalom kommunikációjának más szintjein tapasztaltuk, akkor az ismétlődő elemek kirajzolhatják a valóság érzékelésének asszír kereteit. Erre tettem kísérletet az általam analizált királyfeliratok alapján.⁵¹

49 Carr, 1995. 11.

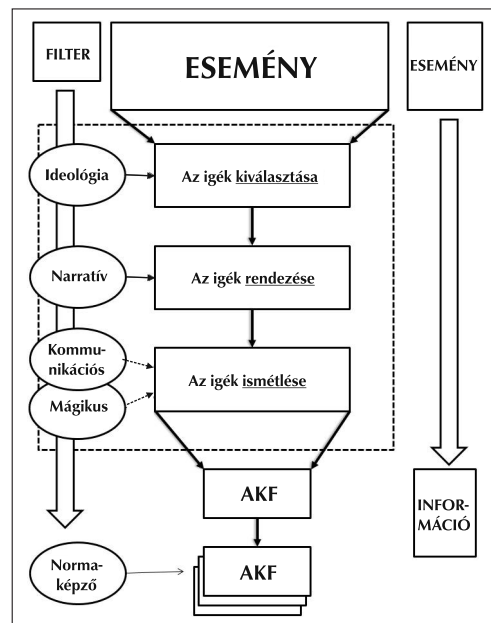
50 Lásd Halbwachs, 2000.

51 Ezek a következők: I. Tukulti-apil-Esarra annalese; II. Assur-naszir-apli annalese és Nimrud monolitja; III. Sulmánu-asarídu Kurkh monolitja; V. Samsi-Adad kalhui sztéléje; II. Sarrukín annalese, díszfelirata, XIV. termi felirata és Assur istenhez intézett levele. További királyfeliratok vizsgálata nyilván részben módosíthatja az ebben a tanulmányban felvázolt képet.

Egy asszír írnok a király hadjáratának eseményeit – akár szemtanúként, akár hallomás útján szerezte benyomásait – tudatának szűrőin keresztül érzékelt, és ez alapján alkotta meg a feliratokat (lásd az 1. ábrát). A politikai *ideológiai filter* kiszűri a hatalom szempontjából releváns eseményeket, a többire pedig nem fordít figyelmet. Ha az asszír sereg vereséget szenved, ez az információ fönnakad a tudat szűrőjén, és nem kerül be a szövegbe. Miután az első kapunál választ kapunk arra a kérdésre, hogy mire szabad gondolni, a második állomás azt szabályozza, hogy az átengedett információkat hogyan kell elgondolni (*narratív filter*). Ezek után a valóságból átszűrt és elrendezett információknak megindul a sokszorosítása (*kommunikációs filter*), amely visszahat az érzékelt valóságra, mágikus befolyást árasztva rá (*mágikus filter*). Végül pedig a repetíció maga is ismétlődik, nemcsak a szövegeken belül, hanem a király különböző szövegeiben, illetve az egymást követő uralkodók felirataiban. A repetíció tehát normát teremt (*normaképző filter*) – elsősorban az asszír írnokok, de közvetve az egész asszír társadalom számára. Az asszír ideológia evvel alternatívák nélküli valóságot, egy változhatatlan világot teremt, amit az információk repetíciója fagyasztt be. Ebben a világban az asszír király mindig győz, az ellenség pedig mindig veszít.

Tanulmányom az asszír királyfeliratok egy lehetséges megközelítési módjáról szól. A tudatban elhelyezkedő szűrőrendszer – ami gondolatmenetem végki-fejlete – nem neurológiai alapú, hanem modell értékű, és maguk az elnevezések is (*narratív filter, kommunikációs filter* stb.) hasonlatok csupán. A valóságot mi is csak egyszerűsítéseken keresztül vagyunk képesek földolgozni, így a modell szerepe nem abban van, hogy a realitást mint olyant adja vissza, hanem abban, hogy számunkra érthető kategóriák szerint újrendezze azt. Fölvázolt modellem értéke annyiban áll, amennyiben az asszír királyfeliratok jelenségét hatékonyan egyszerűsíti 21. századi közönsége számára.

1. ábra
Hogyan lesz az eseményből információ?

6. táblázat. II. Assur-naszir-apli annalesének adólistái

Annales	LÓ				FÉM					BRONZ		RUHA		HÁZTÁJI			BRONZ			Egyéb	
	Szekér	Ló	Szamár-ószvér	Ló-fogat	Ezüst	Arany	Ón	Bronz	Vas	Bronzedény	Bronz tárgyak	Tarka ruha	Lenruha	Szarvasmarha	Birkák	Szőlővényige	Bronzedény	Bronzüst	Bronzpáncél		
i 56		1	1											1	1	1	1				
i 74										1				1	1	1					
i 79					1	1	1			1		1	1								
i 97					1	1	1	1													1
i 106														1	1	1					
ii 14	1	1	1		1	1															
ii 23					1	1	1			1											1
ii 47		1			1	1															
ii 53														1	1	1					
ii 76																					
ii 87																					
ii 88														1	1	1	1				
ii 92														1	1	1	1	1	1		
ii 93														1	1	1	1				
ii 97																				1	
ii 99																					
ii 102		1	1							1	1			1	1	1					
ii 125		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						1
iii 2																					
iii 4					1	1	1			1				1	1						

A REDUNDANCIA INFORMÁCIÓS FUNKCIÓJA AZ ÚJASSZÍR TÁRSADALOMBAN

Annalés	LÓ				FÉM					BRONZ		RUHA		HÁZTÁJJI			BRONZ			Egyéb
	Szelér	Ló	Szamar-őszvér	Ló-fogat	Ezüst	Arany	Ón	Bronz	Vas	Bronzedény	Bronztárgyak	Tarka ruha	Lenruha	Szarvasmarha	Bírka	Szőlővenyige	Bronzedény	Bronzüst	Bronzpáncél	
iii 5																				
iii 7					1	1	1			1		1	1	1	1					
iii 9					1	1	1			1				1	1					
iii 10					1	1	1			1				1	1					
iii 11					1	1	1			1				1	1					
iii 13					1	1	1			1				1	1					
iii 47					1	1	1	1		1		1								
iii 56					1	1	1	1				1	1							1
iii 58	1	1			1	1	1	1		1										
iii 60	1	1			1	1	1	1		1				1	1	1				
iii 62					1	1	1	1		1	1			1	1	1				
iii 63					1										1					
iii 68					1	1		1	1		1	1	1							
iii 71						1						1	1							
iii 76					1	1	1		1					1	1					1
iii 78					1	1	1							1	1					1
iii 88					1	1	1	1		1		1	1							1
iii 94																				
iii 95					1	1														
iii 96				1	1	1														

7. táblázat. II. Sarrukín urartui hadjáratának romboláslistái

KATEGÓRIA	ELEM		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	KULCSIGE
			Ujdiš	Ušqaja	Aniaštamia	Dalaja	Ulju	Ulju 2	Sangibutu városai	Armarili	Arbu	Aiadi	Uajis	
A) ÚTRA KELÉS	1.	Útra kelés		167-169		188-189	199		233-239	269	277v	280-285	297-298	namāšu (7x), qerebu (7x)
	2.	Dicséret	164	170-173		190-191	200-212		240-246	270-272		286-289	299-301	
	3.	Hírszerzés		174-175		192a	213a		247-248			290a		
B) AZ ELLENSEG TEITELI	4.	Félelem		176		192b	213b		251			290b		
	5.	Menekülés		177		193	214		252			291		muššuru (4x), naparšudu (2x)
C) TOTÁLIS HÓDÍTÁS	6.	Elborítás		178a	183	194	215-216	229-230	253					sahjapu (3x)
	7.	Kifosztás		178b								292		šalātu (2x)
D) A FALAK ELPUSZTÍTÁSA	8.	Falak ledöntése	165a	179-180a	185a	195a	217a	231-232a	260av	272-273a	278-279a	293a		napātu (7x), daqāqu (2x)
	9.	Falak földbe dőngölése	165b	180b	185b	195b	217b	232b	260b	273b	278-279b	293b		manú (6x), mahāru š (4x)
E) A HÁZAK ELPUSZTÍTÁSA	10.	Házak fölgújtása		181a	185c	196a		232c	261a	273c	279c	294a		šabātu (4x), qamú (4x)
	11.	Cerendák elégetése		181b		196b		232d	261bv	273d	279dv	294b		emú (5x)

F) A FÖLDMŰVELÉS ÉS KERTGAZDÁL- KODÁS ELPUSZ- TÍTÁSA	12.	Gabona elége- tése						197a											šarāpu (2x)
	13.	Magtárak megnyitása	166a					219a											petü (6x)
			166b					219b											akālu (7x)
14.	Csapatok megetetése						223- 225v												kašātu (2x), nakāsu (2x)
		166b					226v												kašātu (2x), nakāsu (2x)
G) AZ ERDŐK EL- PUSZTÍTÁSA	15.	Kertek kivágása																	kašātu (2x), nakāsu (2x)
	16.	Erdők kivágása																	kašātu (2x), nakāsu (2x)
																			palāru (4x), garānu (2x)
17.	Fák halomba rakása						227a												qamū (5x)
							227b												qādu (3x)
18.	Fák elégetése																		katāmu (3x)
																			katāmu (3x)
19.	Városok föl- gyújtása																		katāmu (3x)
																			katāmu (3x)
20.	Ég elborítása																		katāmu (3x)
																			katāmu (3x)

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadott források

Borger

1979 Borger, Rylke: *Babylonisch-assyrische Lesestücke*. Roma, 1979. (Analecta Orientalia, 54.)

Grayson

1991 Grayson, A. Kirk: *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC I (1114–859 BC)*. *The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods*. Volume 2. Toronto, Buffalo, London, 1991.

1996 Grayson, A. Kirk: *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC II (859–745 BC)*. *The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods*. Volume 3. Toronto, Buffalo, London, 1996.

Fuchs

1994 Fuchs, Andreas: *Die Inschriften Sargons II. aus Khorsabad*. Göttingen, 1994.

Mayer

1983 Mayer, Walter: Sargons Feldzug gegen Urartu – 714 v. Chr. Text und Übersetzung. In: *Mitteilung der Deutschen Orient-Gesellschaft*, 115. (1983) 65–132.

Thureau-Dangin

1912 Thureau-Dangin, François: *Une Relation de la huitième campagne de Sargon (714 av. J.-C.)*. *Texte assyrien inédit, publié et traduit par*. Paris, 1912. (Textes Cunéiformes, Musée du Louvre, 3.)

2. Szakirodalom

AHw

Soden, Wolfram von: *Akkadisches Handwörterbuch*. I–III. Wiesbaden, 1972, 1981, 1985.

Albenda

1986 Albenda, Pauline: *The Palace of Sargon, King of Assyria*. Paris, 1986.

Annus

2002 Annus, Amar: *The God Ninurta in the Mythology and Royal Ideology of Ancient Mesopotamia*. Helsinki, 2002. (State Archives of Assyria Studies, Vol. 14.)

Árvai

2012 Árvai Tamás Kristóf: A repetíció funkciója a Prédikátor könyvében. In: *Theológiai Szemle*, 55. (2012) 2. sz. 68–83.

Binsbergen–Wiggermann

1999 Binsbergen, Wim van–Wiggermann, Frans: Magic in History. A Theoretical Perspective, and its Application to Ancient Mesopotamia. In: *Mesopotamian Magic. Textual, Historical, and Interpretative Perspectives*. Eds. Abusch, Tzvi–Van der Toorn, Karel. Groningen, 1999. 3–34.

Black

1998 Black, Max: *A nyelv labirintusa*. [Bp.], 1998.

Carr

1995 Carr, Edward Hallet: *Mi a történelem?* Bp., 1995.

Chamaza

1995–1996 Chamaza, Galo W. Vera: Der VIII. Feldzug Sargons II. Eine Untersuchung zu Politik und historischer Geographie des späten 8. Jhs. v. Chr. (II). In: *Archaeologische Mitteilungen aus Iran*, 28. (1995–1996) 235–267.

Charpin

2010 Charpin, Dominique: *Reading and Writing in Babylon*. Cambridge, Massachusetts, London, 2010.

Colbow

2000 Colbow, Gudrun: Anbringungsorte Neuassyrischer Felsreliefs – Bedeutsame Räume in der Königspropaganda? In: *Iranica Antiqua*, 35. (2000) 1–19.

Davis-Floyd

2008 Davis-Floyd, Robbie: Rituals. In: *International Encyclopedia of the Social Sciences*. 2nd edition. Volume 7. *Rabin, Yitzhak–Sociology, Micro-*. Ed. in chief: Darity, William A., Jr. Detroit, New York, London, 2008. 259–264.

Fales

1991 Fales, Frederick Mario: Narrative and Ideological Variations in the Account of Sargon's Eighth Campaign. In: *Ah, Assyria... Studies in Assyrian History and Ancient Near Eastern Historiography Presented to Hayim Tadmor*. Eds.: Cogan, Mordechai–Eph'al, Israel. Jerusalem, 1991. 129–147.

1999–2001 Fales, Frederick Mario: Assyrian Royal Inscriptions: Newer Horizons. In: *State Archives of Assyria, Bulletin*, 13. (1999–2001): 115–144.

Farber

1995 Farber, Walter: Witchcraft, Magic, and Divination in Ancient Mesopotamia. In: *Civilizations of the Ancient Near East*. Volume III. Ed.: Sasson, Jack M. New York, 1995. 1895–1909.

Grayson

1981 Grayson, A. Kirk: Assyrian Royal Inscriptions: Literary Characteristics. In: *Assyrian royal inscriptions: New horizons in literary, ideological and historical analysis*. Ed.: Fales, Frederick Mario. Roma, 1981. (Oriens Antiqui Collectio, 17.) 35–47.

Halbwachs

2000 Halbwachs, Maurice: A kollektív emlékezet. III. fejezet: A kollektív emlékezet és az idő. In: *Szociológiai irányzatok a XX. század elejéig*. Szerk.: Felkai Gábor, Némedi Dénes, Somlai Péter. Bp., 2000. 403–432.

Kessler

1986 Kessler, Karlheinz: Zu den Beziehungen zwischen Urartu und Mesopotamien. In: *Xenia*, 17. (1986) 59–86.

Letenyei

2012 Letenyei László: *Kulturális antropológia. Elméletörténet*. [Bp.], 2012.

Lévi-Strauss

2001 Lévi-Strauss, Claude. *Strukturális antropológia*. I. köt. Bp., 2001.

Liverani

1979 Liverani, Mario: The Ideology of the Assyrian Empire. In: *Power and Propaganda. A Symposium on Ancient Empires*. Ed.: Larsen, Mogens Trolle. Copenhagen, 1979. (Mesopotamia, 7.) 297–317.

Novák

1999 Novák, Mirko: *Herrschaftsform und Stadtbaukunst: Programmatik im mesopotamischen Residenzstadtbau von Agade bis Surra man ra'ā*. Saarbrücken, 1999. (Schriften zur Vorderasiatischen Archäologie. Band 7.)

Ong

2010 Ong, Walter J.: *Szóbeliség és írásbeliség. A szó technológizálása*. Bp., 2010.

Oppenheim

1960 Oppenheim, A. Leo: The City of Assur in 714 B.C. In: *Journal of Ancient Near East*, 19. (1960) 133–147.

1982 Oppenheim, A. Leo: *Az ókori Mezopotámia. Egy holt civilizáció portréja.* Bp., 1982.

Parpola

1997 Parpola, Simo: The Man Without a Scribe and the Question of Literacy in the Assyrian Empire. In: *Ana šadī Labnāni lū allik. Beiträge zu altorientalischen und mittelmeerischen Kulturen. Festschrift für Wolfgang Röllig.* Hrsg.: Pongratz-Leisten, Beate–Kühne, Hartmut–Xella, Paolo. Neukirchen–Vluyn, 1997. (*Alter Orient und Altes Testament*, 247.) 315–324.

Pongratz-Leisten

1997 Pongratz-Leisten, Beate: Toponyme als Ausdruck assyrischen Herrschaftsanspruchs. In: *Ana šadī Labnāni lū allik. Beiträge zu altorientalischen und mittelmeerischen Kulturen. Festschrift für Wolfgang Röllig.* Hrsg.: Pongratz-Leisten, Beate–Kühne, Hartmut–Xella, Paolo. Neukirchen–Vluyn, 1997. (*Alter Orient und Altes Testament*, 247.) 325–343.

2001 Pongratz-Leisten, Beate: The Other and the Enemy in the Mesopotamian Conception of the World. In: *Mythology and Mythologies. Methodological Approaches to Intercultural Influences. Proceedings of the Second Annual Symposium of the Assyrian and Babylonian Intellectual Heritage Project. Held in Paris, France, October 4–7, 1999.* Ed.: Whiting, R. M. Helsinki, 2001. (*Melammu Symposia*, 2.) 195–231.

Renger

1986 Renger, Johannes: Neuassyrische Königsinschriften als Genre der Keilschriftliteratur. Zum Stil und zur Kompositionstechnik der Inschriften Sargons II. von Assyrien. In: *Keilschriftliche Literaturen. Ausgewählte Vorträge der XXXII. Rencontre Assyriologique Internationale. Münster, 8.–12.7.1985.* Hrsg.: Hecker, Karl–Sommerfeld, Walter. Berlin, 1986. (*Berliner Beiträge zum Vorderen Orient*, 6.) 109–128.

1990 Renger, Johannes: „Versstrukturen“ als Stulmittel in den Inschriften Sargons II von Assyrien. In: *Lingering over Words: Studies in Ancient Near Eastern Literature in Honor of William L. Moran.* Eds.: Abusch, T.–Huehnergard, J.–Steinkeller, P. Atlanta, 1990. (*Scholars Press, Harvard Semitic Studies*, 37.) 425–437.

Russell

1991 Russell, John Malcolm: *Sennacherib's Palace Without Rival at Niniveh.* Chicago–London, 1991.

Shafer

2007 Shafer, Ann: Assyrian Royal Monuments on the Periphery: Ritual and the Making of Imperial Space. In: *Ancient Near Eastern Art in Context. Studies in Honor of Irene J. Winter by her Students.* Eds.: Cheng, J.–Feldman, M. H. Leiden, Boston, 2007. (*Culture & History of the Ancient Near East*, 26.) 133–159.

Tambiah

1968 Tambiah, Stanley Jeyaraja: The Magical Power of Words. In: *Man, New Series*, 3. (1968) 2. sz. 175–208.

Tannen

2007 Tannen, Deborah: *Talking Voices. Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse.* Cambridge, 2007.

Van De Mieroop

1999 Van De Mieroop, Marc: Literature and Political Discourse in Ancient Mesopotamia. Sargon II of Assyria and Sargon of Agade. In: *Munuscula Mesopotamia. Festschrift für Johannes Renger*. Hrsg.: Böck, Barbara–Cancik-Kirschbaum, Eva–Richter, Thomas. Münster, 1999. (Alter Orient und Altes Testament, 267.) 327–339.

Van der Toorn

2007 Van der Toorn, Karel: Why Wisdom Became a Secret: On Wisdom as a Written Genre. In: *Wisdom Literature in Mesopotamia and Israel*. Ed.: Clifford, R. J. Atlanta, 2007. 21–29.

Veldhuis

1999 Veldhuis, Niek: The Poetry of Magic. In: *Mesopotamian Magic. Textual, Historical, and Interpretative perspectives*. Eds.: Abusch, Tzvi–Van der Toorn, Karen. Groningen, 1999. 35–48.

Vogelzang

1996 Vogelzang, Marianna E.: Repetition as a Poetic Device in Akkadian. In: *Mesopotamian Poetic Language*. Eds.: Vogelzang, Marianna E.–Vanstiphout, Herman L. J. Groningen, 1996. (Sumerian and Akkadian, Cuneiform Monographs, 6.) 167–182.

Vogelzang–Vanstiphout

1992 Vogelzang, Marianna E.–Vanstiphout, Herman L. J.: Introduction. In: *Mesopotamian Epic Literature. Oral or Aural?* Eds.: Vogelzang, Marianna E.–Vanstiphout, Herman L. J. New York, 1992. 1–6.

Wilcke

2000 Wilcke, Claus: *Wer las und schrieb in Babylonien und Assyrien. Überlegungen zur Literalität im Alten Zweistromland*. München, 2000. (Bayerische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse, Heft 6.)

Zadok

1995 Zadok, Ran: Foreigners and Foreign Linguistic Material in Mesopotamia and Egypt. In: *Immigration and Emigration within the Ancient Near East: Festschrift E. Lipiński*. Eds.: Van Lerberghe, Karel–Schoors, Antoon. Leuven, 1995. 431–447.

Z. Karvalics

2010 Z. Karvalics László: Kommunikációtörténelem, információtörténelem – Melyik az egér, melyik az elefánt? In: *Korunk. Fórum, kultúra, tudomány*, 21. (2010) 3. sz. 11–19.

TAMÁS KRISTÓF ÁRVAI

THE INFORMATIVE FUNCTION OF REDUNDANCY IN THE NEO-ASSYRIAN SOCIETY

The fundamental rule of the transmission of information is redundancy. The sender endeavours to transmit the information on as many communication channels as possible, assuring in this way the arrival of his message. This rule is especially stressed in oral societies. Although the information we have now about Mesopotamian cultures is coming from written sources, back then these sources – because of the complicated cuneiform writing system– were accessible just for a very restricted social class. The communication in Assyria was based on redundancy just in the same way as in oral societies. Written in this mentality, the Assyrian royal inscriptions are also pervaded with redundancy. This recognition helps to define the standpoint of the Assyrian scribes: how they selected certain patterns and omitted others, how they structured the patterns in a predetermined system, and how they repeated these sequences of patterns.